

УДК 821.161.2-94.09(477.46)ВеличкоС.
DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.47-2.45>

*Гудима А. О.,
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри історії української літератури, теорії літератури
та літературної творчості
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ТЕМА ЧИГИРИНА В ЛІТОПИСІ САМІЙЛА ВЕЛИЧКА

Анотація. Тема Чигирини становить важливу частину козацького літописання, зокрема монументального твору Самійла Величка. Столиця Української держави Чигирин постає епіцентром описуваних у літописі подій, що демонструють усю трагічність внутрішнього розбрату та зовнішньої ворожої навали.

У першому томі літопису теми Чигирини ще немає, є згадки про Чигирин у зв'язку з постаттю Б. Хмельницького; Чигирин згадується як гетьманське місто. Другий том літопису являє роздвоєння України на Лівобережну, що схилилася до московського царя, і Правобережну, «україно-чигринську», що бажала бути під Польщею. Загострення міжусобиць і знищення Чигирини пов'язані з іменами двох гетьманів – І. Самойловича та П. Дорошенка.

Ставлення до Чигирини, на думку С. Величка, є маркером, що виявляє патріотичну, державницьку чи, навпаки, руйнівницьку роль в історії України. Послідовними захисниками Чигирини виступають запорожці. Так само сакральним містом, уособленням вітчизни, «предковичною столицею запорозьких гетьманів» виступає Чигирин для П. Дорошенка, який зрікається влади заради збереження Чигирини; водночас для І. Самойловича Чигирин постає в негативному вимірі – як вороже для нього місто, столиця його запеклого супротивника П. Дорошенка. С. Величко постійно нагадує читачам біблійну істину про те, що дім, який розділиться, занепаде. Неминучим наслідком розділення автор вбачає загибель України.

Передаючи події першої Чигиринської війни (1677), С. Величко описує злагоджені дії християнських військ у протистоянні туркам і татарам та захоплюється відвагою козаків-обложених. Описуючи події другої Чигиринської війни (1678), С. Величко наголошує на цивілізаційному протистоянні супротивних сторін і підкреслює, що перемога турками була здобута через те, що християнські війська, «мабуть, зичили Чигирину більше згинуті, ніж жити». Знищення Чигирини С. Величко трактує як «невідшкодовану ніколи шкоду» українцям, як нищівну перемогу бусурман над християнами і «нескінченну ганьбу всьому православству», ба навіть як перемогу люцифера над народом, що особливо ревно сповідував християнство. У тексті літопису присутні численні застереження проти розділення та внутрішніх чвар.

Ключові слова: тема Чигирини, С. Величко, літопис, Чигиринська війна, П. Дорошенко, барокова поетика.

Постановка проблеми. Тема Чигирини, що охоплює події, пов'язані зі столицею Української Гетьманської держави до 1768 р. – часу її знищення турками, є важливою частиною козацького літописання. Зокрема, ця тема посідає центральне місце в монументальному творі Самійла Величка. Необхідність вивчення цієї теми зумовлена тим, що вона виявляє руйнівницькі

процеси в Україні другої половини XVII ст., зосереджує доволі себе структурально різний матеріал: літопис, поеми, оповідання, документи тощо; цікавою є авторська оцінка тих чи інших історичних постатей, при цьому виклад визначається емоційністю. Усе тут «взаємопов'язане, сплетене, як цього й вимагав тодішній літературний стиль, химерно й вигадливо, з масою докладної інформації, поєднанням картин, описів, документів, художніх уставок, переказів, травестій, творів сучасників» [1, с. 59].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Літопис С. Величка привертав увагу багатьох дослідників, починаючи від часу його виявлення. У спеціальних працях, присвячених літопису, найбільше вивчається сталий комплекс питань: джерела твору, доля літопису, оцінка С. Величком діяльності українських гетьманів, аналізуються суспільні погляди автора, вчених цікавить особа автора; меншою мірою – художні особливості тексту, його належність до барокової культури. Сучасними ґрунтовними дослідниками літопису є Я. Дзира, який захистив дисертацію «Літопис С. Величка і творчість Т. Шевченка», та В. Шевчук, який також переклав літопис та прокоментував [2–5]. Водночас темі Чигирини, за нашими спостереженнями, не приділено належної уваги дослідниками.

Метою статті є дослідження теми Чигирини в літописі С. Величка: зокрема, роль Чигирини в рецепції автора; події, з ним пов'язані, за текстом літопису, зокрема першої та другої чигиринської воєн; причини знищення Чигирини та його наслідки.

Виклад основного матеріалу. С. Величко докладно описує події 1676–1678 рр., намагаючись донести історичні свідчення про той час; його розповідь сповнена роздумів і тривоги за долю України через її занепад. Поруч з історичними виразними є літературні якості літопису. «Для нього характерні енциклопедизм, белетризація, полемічне спрямування, виразна авторська позиція, творчі знахідки. Ці та інші змістові й художні особливості ставлять твір у ряд непересічних явищ української давньої літератури» [6, с. 452–453].

Літопис С. Величка, канцеляриста війська Запорозького, укладався упродовж 1715–1720 рр. Він складається з трьох томів і охоплює події 1648–1700 рр. Літопис зберігся не повністю. Перший том описує «дванадцятирічну війну, яка була з козаками та іншими державами у ляхів» [2, с. 7], другий і третій томи описують Руїну: як доведено «до крайньої погибелі й розору свою україно-малоросійську Річ Посполиту» [3, с. 7].

У передмові до першого тому літопису С. Величко, будучи «правдешньою Малої Росії сином», говорячи про спонуки до написання літопису, каже про належно не пошановану славу та подвиги предків: «...зробилася пустокою ця красна колись

і переповнена всілякими благами земля, частка вітчизни нашої україно-малоросійської, і впали в незвідь поселєцьї її, славні предки наші» [2, с. 27]. Отже, своїм завданням він бачить залишити в пам'яті для нащадків події того часу.

Нашу увагу привернула тема Чигирини в літописі, що особливо загострюється в контексті опису руйнівних подій в Україні. У першому томі літопису властиво теми Чигирини ще немає, є згадки про Чигирин у зв'язку з постаттю Б. Хмельницького: Чигиринщина як батьківщина Б. Хмельницького, Б. Хмельницький – сотник Чигиринський; Чигирин постає місцем певних знакових для історії України подій, як-от: у Чигирині Б. Хмельницький влаштував знаний обід із запрошеним полковником Барабашем та старшиною задля отримання королівських привілеїв, із Чигирини Б. Хмельницький вирушає до Суботова, а звідти до Запорозької Січі; Чигирин згадується як гетьманське місто, куди відправляються польські полонені після військових перемог; Б. Хмельницький приймає посольства в Чигирині та відправляє свої посольства до різних монархів; Чигирин постає місцем збору війська. Варто зауважити, що літописець майже не вживає епітетів стосовно столичного міста Чигирини.

У зв'язку з темою поховання Б. Хмельницького, який помирає в Чигирині, С. Величко вперше і єдиний раз у першому томі літопису називає Чигирин «столичним і предковичним містом» [2, с. 212], роз'яснюючи причини, чому Б. Хмельницький звелів поховати себе в Суботіві.

1657 р., зазначає С. Величко, у Чигирині поставлений на гетьманство І. Виговський, водночас зауважуючи, що «небіжчик Богдан Хмельницький прийняв начало свого гетьманства не в Чигирині, але в нашому Січовому коші, і не від городового, але від нас, низового війська Запорозького...» [2, с. 220]. У такий спосіб С. Величко вивисує Б. Хмельницького з-поміж інших гетьманів. Гетьманським містом Чигирин лишається і за Ю. Хмельницького, і за П. Тетері. 1665 р. у Чигирині був наречений гетьманом Петро Дорошенко [2, с. 49]. Після смерті Б. Хмельницького, за І. Виговського, починаються міжусобиці, а Чигирин зазнає перших нападів та грабунку [2, с. 263].

Другий та третій томи літопису являють роздвоєння України на сьогобічну, Лівобережну, що схилилася до московського царя, і тогобічну, Правобережну, «україно-чигиринську» [3, с. 26], що бажала бути під Польщею, виразником чого виступали І. Виговський, на початку свого гетьманства Ю. Хмельницький, П. Тетеря. Доля Чигирини, якій приділено чимало уваги, оскільки Чигирин стає епіцентром подій, демонструє всю трагічність внутрішнього розбрату та зовнішньої навали.

С. Величко, розповідаючи про події того часу, виявляє різне ставлення до Чигирини українськими гетьманами, запорожцями як збірним образом. Ставлення до Чигирини є тим маркером, що являє патріотичну, державницьку чи, навпаки, руйнівницьку роль в історії України. Послідовними захисниками Чигирини виступають запорожці. Предковичний Чигирин вони бачать частиною свого спадку, сакральним містом, де не місце перебувати руйнівникам України. Так, оцінюючи негативно зовнішньополітичну позицію Ю. Хмельницького – його відхід під польську протекцію, запорожці погрожують йому вигнанням із Чигирини, але не знищенням міста: «...безпечно не спи в своєму чигиринському домі. <...> А в який час і з якого боку підхопить тебе вихор і винесе з Чигирини, не відатимеш і сам... вибирайся завчасу з Чигирини... А коли не вийдеш з Чигирини,

то ми невзабарі прийдемо до тебе і не тільки розкидаємо стіни твого дому як гвалтівника й руйнівника вітчизни нашої, але й душі твоєї жити в тобі не залишимо» [3, с. 23–24]. Як наслідок, Ю. Хмельницький покидає Чигирин і в Києві приймає чернецтво. Подібним чином, зазначає С. Величко, запорожці зверталися і до П. Тетері, загрожуючи йому наглим нападом у Чигирині, відтак, П. Тетеря «більше мешкав у місті Корсуні, оберігаючи в ньому свою від запорожців цілість» [3, с. 27]. Так само сакральним містом, уособленням вітчизни, «предковичною столицею запорозьких гетьманів», зокрема столицею Б. Хмельницького, виступає Чигирин для П. Дорошенка, який зрікається влади заради збереження Чигирини, у той же час І. Самойлович бачить Чигирин у негативному вимірі як вороже для нього місто, пов'язане з особою гетьмана П. Дорошенка.

С. Величко постійно нагадує читачам біблійну істину про те, що дім, який розділиться, занепаде: «Єдиної матері брати за приводом пошкоджених на розум владолубців, колишніх і тодішніх своїх гетьманів, стали поміж себе ворогами» [3, с. 122]. Неминучим наслідком розділення автор вбачає загибель України. Якщо спочатку таке розділення було породжене внутрішніми міжусобицями, боротьбою за владу та вибором союзника, то з Андрусівськими угодами (1667) це розділення вирішується без участі української сторони – Польщею та Росією.

«Важливою рисою ідейно-художньої лінії літопису є зображення одних і тих же історичних подій і явищ на Україні в їх суперечності, в оцінці їх із прямо протилежних позицій, що зумовлювалось, насамперед, тогочасним суспільно-політичним становищем поділеного українського народу» [7, с. 205], окрім того, в цьому виявляється одна з ознак барокової естетики. З одного боку, С. Величко з розумінням ставиться до бажання П. Дорошенка бути гетьманом обох боків Дніпра, з іншого – засуджує його, оскільки це шлях війни і кровопролиття, і висловлює думку щодо мирного співіснування сьогобічного та тогобічного гетьманів, України загалом. С. Величко розлого подає позицію П. Дорошенка в листі до запорожців щодо його прагнення бути єдиним гетьманом: «<...> бажав того не з моєї якоїсь легковажності, але з поведінки славного, блаженної пам'яті попередника мого Богдана Хмельницького, навчився я того порядку й зичив, щоб і як за його гетьманства, так і тепер, за мого уряду було єдине стадо і єдиний пастир. <...> Це росіяни... легко розділили вашу вітчизну, Малу Росію, надвоє... Оце роздвоєння і розтросення нашої вітчизни нічим іншим, тільки одним, за євангельським висловом, запустінням смердить, якого не дай Боже!» [3, с. 144–145].

Загострення міжусобиць і знищення Чигирини пов'язані з іменами двох гетьманів – І. Самойловича, поставленого на гетьманство 1672 р. і затвердженого Москвою, та П. Дорошенка, який, «побачивши до себе... людську неправду та злість, мусив удатися <...> під турецьку протекцію» [3, с. 174], що, проте, принесла Україні руйну й запустіння.

Під час здобування міста Г. Ромодановським із російськими військами та І. Самойловичем із козацькими військами 1676 р. заради збереження Чигирини та власної безпеки П. Дорошенко зрікається гетьманства. Як наслідок, таке Дорошенкове відступництво від турецького союзника спонукало турків «готувати сильні війська на здобуття Чигирини і кувати всілякі воєнні риштунки» [3, с. 205].

Автор ретельно описує події першої та другої чигиринських воєн. Вартим уваги є той факт, що С. Величко, передаючи події

першої Чигиринської війни, через брак матеріалів «змушений був черпати його (діяння) з панегіричних рим... Олександра Бучинського» [3, с. 224]. Окрім того, настрій поеми відповідає Величковому:

Суне сила велика, іде в Україну, –

Плаче вже тридцять років вона на руїну.

Ворогами обдерта з плодів усіх гарних

І своїми побита з амбіцій примарних,

Переділена, повна вона ворожнечі –

загорілася з жару від власної печі! [3, с. 214];

або: «Як у згоді християни, то турок загине» [3, с. 227].

1677 р., зазначає С. Величко, «у перших тоді числах серпня <...> великоросійські й малоросійські війська <...> дісталися 7 серпня дніпрового берега, що навпроти Бужина. Тоді ж принесено звідомлення, що вже й візантійський смок приповз на Україну й обклав та почав бомбардувати й добувати четвертого серпня своїми багаточисленними військами старовічне столицне козацьке місто Чигрин» [3, с. 223].

С. Величко описує героїзм козаків, які забезпечили переправу військ через Дніпро, а також злагожені дії християнських військ у протистоянні туркам і татарам. Окрім того, захоплюється відвагою козаків-обложених, які виступили проти яничар у стінних проломах, завдавши їм значних втрат, та мужніми випадками в турецькій шанці. С. Величко пише про наміри московських і козацьких військ «учинити належну допомогу Чигрину, який хотіли порятувати і який уже приходив від бусурман у відчай» [3, с. 224]. Як наслідок, «турецька й татарська велика сила» [3, с. 226] була змушена втікати.

Якщо поема О. Бучинського-Яскольда «Чигирин» стала для С. Величка одним із важливих джерел для розповіді про першу Чигиринську війну, то іншу поему анонітного автора (вірші Л. Барановича) літописець наводить «для забави охочому читальникові» [3, с. 233], що є однією з ознак барокової поезії.

У кількох місцях С. Величко намагається виявити причини спустошення Чигирини та розорення України турками. Це – внутрішні чвари: «...через незгоду гетьманів обох боків Дніпра доведеться нам оглядати повними сліз очима порожню й мертву матір нашу, Малу Росію, й бачити, як дикий звір поселяється в красні житла батьків і праотців наших» [3, с. 246]; помста турецького султана П. Дорошенку за його відступництво. Серед причин загибелі Чигирини С. Величко називає і можливий «гріх» самих чигиринців щодо мешканців поцейбічної України, щодо чого сам має сумнів: «До того ж і самі чигиринські жителі, коли то правда (о, безумство і згубна ворожнеча!), часто, здружившись із татарами і сівши на їхні коні, вторгалися по цей бік Дніпра, шарпали й забирали собі в користь усіляке рухоме людське майно і допускали без жодного озиру й милосердя бусурманам хапати й відводити в неволю своїх братів, православних християн; отож і самі чигиринці знайшли достойну відплату на діла свої, прийнявши запустіння...» [3, с. 203]. Окрім того, як християнин автор причину «остаточного і всеконечного розорення й запустіння» від турків вбачає у «примноженні людського беззаконня через висяклу в них любов до інших» [3, с. 212].

Поглиблюючи цю релігійну складову частину, автор вводить у розповідь «Сатирову повість», як сам зазначає, «для забави тобі, ласкавий читальнику» [3, с. 206]. Нібито сам Люципер вирішив розорити українську землю зі столицею Чигирином: «Хочу я винищити й вигубити отих кам'яносердих і у віках непохитних у своїй православній вірі русо-хазарів, що

більше інших народів важкі й невиносні нам своїм благочестям та рицарством. І це я вчиню незгодами й чварами такими ж, як були раніше в колишніх властолюбців і начальників, – так знищите ви в землі українській і славу Христа, їхнього Бога й Спасителя, нашого ж губителя» [2, с. 209]; «нехай... те станеться, що пам'яті хазарів не останеться!» [3, с. 209].

Описуючи події другої Чигиринської війни (19-й розділ II тому літопису), С. Величко наголошує на цивілізаційному протистоянні супротивних сторін, оскільки, згадуючи російські та українські війська, очолювані Г. Ромодановським та І. Самойловичем, віддає перевагу епітету «християнський» (християнські війська), а також наголошує на небажанні цих християнських військ надати реальну допомогу Чигирину.

За літописом, 8 липня 1678 р. турки (як коментує В. Шевчук, це було понад сотисячне військо) взяли в облогу Чигирин, «невсипущо денно та нічно» намагаючись його добути [3, с. 240]. Чигиринські обложени чинили їм мужній опір. С. Величко за кожної нагоди підкреслює, що перемога бусурманами була здобута не через їхню перевагу в силі, відвазі, чисельності, винахідливості тощо, а через те, що християнські війська, «мабуть, зичили Чигрину більше згинуті, ніж жити» [3, с. 240];

«...і вже близько до того приходило, що (турецький паша Мустафа) мав покинути чигиринське обложення і звчасу без більшої своєї шкоди з соромом іти назад додому, коли б побачив ретельне християнське дбання звільнити Чигрин. <...> Принципали християнських військ князь Г. Ромодановський і гетьман І. Самойлович <...> виглядали зі свого окопу, як шури, і, мабуть, не життя, але кінця Чигринові з братами своїми, що в нім були, надчікували» [3, с. 242];

«Гадаю, що серця багатьох синів православної церкви плакали таємно на ту чигиринську загибель і нарікали на своїх незичливих і недбалих принципалів, що нещиро бажали Чигрину цілості і зовсім не чинили належної допомоги. Бо коли б вона була, не тріумфував би турчин над Чигрином і взагалі мусив би, як і минулого літа, з ганьбою тікати від Чигрина додому» [3, с. 244].

С. Величко наголошує, що Г. Ромодановський та І. Самойлович, повідомлені християнським невільником, який втік із турецького війська, про скорі руйнування Чигирини, «знову не вчинили жодного промислу на оборону Чигирини» [3, с. 242]. Отже, С. Величко переказує чутки, що ціною загибелі Чигирини «й пагуби в ньому і в інших місцях великого числа християнського люду» [3, с. 246] була здобута свобода синові Г. Ромодановського, який перебував тоді в турецькому полоні.

Мали місце і відважні дії в боротьбі з бусурманськими військами, зокрема при взятті Кувичинського узвозу, що вів на Стрільникову гору (за милом від Чигирини). Ті козацькі сердюцькі полки та окремі стрілецькі полки, що там відзначилися, С. Величко називає «мужніми войовниками, братією і справжніми синами православної церкви» [3, с. 241].

Серед наслідків турецької перемоги – «пролиття великої християнської крові» [3, с. 247], загибель чигиринців, частина яких була посічена, а частина при спробі втечі – потонула у Тясміні: «...міст, утяжений людською вагою, обломився й потопив у Тясміні геть усіх людей, що були на ньому, і тоді Тясмин так людськими трупами наповнився, що інші могли по них переходити» [3, с. 243]; Чигирин було спалено; «віддано крайній руїні й запустінню» [3, с. 245] Канів, «віддано вогню і всеконечному вельми плачливому запустінню Черкаси, Корсунь, Стеблів,

Суботів та інші українські міста й села» [3, с. 245]. С. Величко детально зупиняється навколо теми зруйнування Чигирин, зусібіч розкриваючи її. Окрім того, що Чигирин виступає уособленням усієї України, його знищення автор трактує як: «невідшкодовану ніколи шкоду» [3, с. 242] українцям, як нищівну перемогу бусурман над християнами і «нескінченну ганьбу всьому православству» [3, с. 242], ба навіть як перемогу Люцифера над народом, що особливо ревно сповідував християнство.

У зв'язку зі знищенням Чигирин С. Величко повторює сказаний у передмові до другого тому літопису біблійний афоризм про падіння Вавилону: «Тут повтором можна сказати слово про великий Вавилон. Колись сказане: “Паде, паде Україна тогочасна малоросійська, козакурська з багатьма міцними містами й селами, як отой стародавній великий град Вавилон!” і що через торішню незгоду козаки всі пропали, самі себе звоювали» [3, с. 245]. Знищення Чигирин в уявленні С. Величка – це ворожа та руйнівна дія для всієї України, з одного боку, це маркер занепаду України, з іншого – каталізатор цього занепаду. Показово, що Чигирин було знищено силою турецького війська за бездіяльності і, фактично, як на цьому наголошує С. Величко, схваленні об'єднаного російсько-українського війська Ромодановського-Самойловича. Друга Чигиринська війна – це вже третя спроба знищення Чигирин, під час якої реальні вороги турки та потенційні руйнівники Чигирин Г. Ромодановський та І. Самойлович мовби об'єднуються проти Чигирин і досягають своєї цілі.

Після знищення Чигирин автор не втомлюється наголошувати, що тогочасна Україна залишилася «розореною й запустілою», «порожньою» [3, с. 274, 287, 289, 302 тощо], «мізерною запустілою» [3, с. 302] тощо. І вже новою угодою, Вічним миром росіян із поляками 1686 р. (стаття 7) Чигирин разом з іншими розореними містами вирішено залишити порожнім [3, с. 316].

Висновки. С. Величко наголошує на значимості Чигирин в загальноукраїнському масштабі (сама назва міста супроводжується епітетами: «столичне і предковічне місто» [2, с. 212], «старовічне столичне козацьке місто Чигирин» [3, с. 223], «старовічне столичне українське й козацьких гетьманів місто» [3, с. 240] тощо), на його давності (хоча відомо, що Чигирин як місто бере свій початок у другій пол. XVI ст.) і на його стосунку до національно-визвольної боротьби, особи Б. Хмельницького. Отже, С. Величко болісно переживає за долю Чигирин. Описуючи катастрофічні події 1678 р., він постійно наголошує на тому, хто саме винен у знищенні Чигирин. Він глибоко усвідомлює наслідки цієї події: для України – це початок її руйнації, для православ'я – велика ганьба, поглиблюючи релігійний аспект у «Сатировій повісті». С. Величко переконаний, що боротьба за владу, жертвою якої також став і Чигирин, – це війна на самознищення. У тексті літопису присутні численні застереження проти розділення, внутрішніх чвар, очевидно, спрямовані автором і до майбутніх поколінь українців.

Література:

1. Соболь В.О. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. *Питання літературознавства*. 1996. Вип. 3. С. 19–27.
2. Величко С. Літопис. Т. 1. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В.О. Шевчука; відп. ред. О.В. Мишанич. Київ : Дніпро, 1991. 371 с.
3. Величко С. Літопис. Т. 2. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В.О. Шевчука; відп. ред. О.В. Мишанич. Київ : Дніпро, 1991. 642 с.

4. Шевчук В. Поетика бароко в українських літописах. *Муза Роксоланська : Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. Книга друга : Розвинене бароко. Пізнє бароко*. Київ : Либідь, 2005. С. 46–65.
5. Шевчук В. Літопис Самійла Величка. *Муза Роксоланська : Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. Книга друга : Розвинене бароко. Пізнє бароко*. Київ : Либідь, 2005. С. 469–483.
6. Сулима М.М., Корпанюк М.П., Ушкалов Л.В. та ін. Літописання та історико-мемуарна проза. *Історія української літератури: У 12 т. Т. 2. Давня література (друга половина XVI–XVIII ст.)*. Київ : Наукова думка, 2014. С. 422–467.
7. Дзира Я.І. Самійло Величко та його літопис (до 300-річчя від дня народження літописця). *Історикографічні дослідження в Українській РСР*. Вип. 4. Київ : Наукова думка, 1971. С. 198–223.

Hudyma A. Chyhyryn theme in the chronicle of Samiylo Velychko

Summary. Chyhyryn theme is important part of the Cossack chronicle, including the monumental work of Samiylo Velychko. The capital of the Ukrainian state, Chyhyryn, is the epicenter of the described events which demonstrate all the tragedy of internal strife and external invasion.

In the first volume of the chronicle the Chyhyryn theme is not available yet, there is a mention of Chyhyryn in connection with the personality of B. Khmelnytskyi, Chyhyryn is referred to as a hetman city.

The second volume of the chronicle represents the split of Ukraine into the Left Bank Terrain, leaning toward the Tsar of Moscow, and the Right Bank Terrain, the “Ukrainian-Chyhyryn”, which wanted to be under the Polish rule. The exacerbations of the strife and the destruction of Chyhyryn are linked to the names of two hetmans - I. Samoilovych and P. Doroshenko.

S. Velychko shows a different attitude towards Chyhyryn on the part of Ukrainian hetmans and cossacks as a combined image. According to S. Velychko, the attitude towards Chyhyryn is a marker that represents a patriotic, statesman or, conversely, destructive role in the history of Ukraine. The consistent advocates of Chyhyryn are the cossacks. Similarly, the sacred city, the epitome of the motherland, the “ancestral capital of the Zaporozhian hetmans” is Chyhyryn for P. Doroshenko, who renounces power for the sake of preserving Chyhyryn; at the same time for I. Samoilovych Chyhyryn appears in a negative dimension as a city hostile to him, the capital of his fierce opponent P. Doroshenko. S. Velychko constantly reminds the readers the biblical truth that a divided house will fall away. The inevitable consequence of separation is according to the author is the death of Ukraine.

Narrating the events of the first Chyhyryn War (1677), S. Velychko describes the concerted actions of the Christian troops in resisting the Turks and Tatars, and is fascinated by the bravery of the Cossack besiegers. Describing the events of the Second Chyhyryn War (1678), S. Velychko emphasizes the civilizational confrontation of the opposing parties and stresses on every occasion that the victory of the Muslims was obtained because the Christian troops “apparently wanted Chyhyryn to die rather than to live”.

S. Velychko interprets the destruction of Chyhyryn as: “never compensated damage” to the Ukrainians, as a crushing victory of the Muslims over the Christians, and “endless shame to all Orthodoxy”, as a victory of the Lucifer over the people especially jealous of Christianity. There are numerous warnings against internal division and strife in the text of the Chronicle.

Key words: Chyhyryn theme, S. Velychko, Cossack chronicle, Chyhyryn War, P. Doroshenko, Baroque poetics.